

In memoriam

Ilgaru Grosvaldu atceroties

In Memory of Ilgars Grosvalds

† Uldis Alksnis

2017. gada 21. jūlijā zinātnes vēsturnieks un silikātķīmiķis Ilgars Grosvalds atskatījās uz saviem 90 mūža gadiem.

Viņš piedzima 1927. gada 21. jūlijā ASV, Masačūsetsā, Lorensā, būvuzņēmēja Jāņa Grosvalda ģimenē. Tur viņa tēvs bija apmeties, kad pēc 1905. gada revolūcijas bija spiests atstāt Latviju. Māte Ella Grēviņa pēc sava tēva nāves bija aizbraukusi uz Lorensu pie mātes māsas.

Grosvaldi Latvijā atgriezās trīsdesmito gadu sākumā un dzīvoja Majoros. Skolas gaitas Ilgaram sākās 1934. gada rudenī Majoru pamatskolā, bet 1938. gadā turpinājās Jūrmalas Valsts ģimnāzijā, kuru 1945. gadā pārdēvēja par Rīgas 21. vidusskolu. Šo vidusskolu Ilgars beidza 1946. gada pavasarī. Rudenī iestājās Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultātes Farmācijas tehnoloģijas grupā, bet vēlāk pārgāja uz Silikātu tehnoloģijas grupu.

1949. gadā Ilgars apprecējās ar Ilonu Bilzenu un sāka strādāt Latvijas Zinātņu akadēmijas Ķīmijas institūta Silikātu tehnoloģijas laboratorijā. 1951. gadā viņš pārgāja strādāt uz Slokas romāncementa rūpnīcu par tehnisko vadītāju. Ķīmijas studijas turpināja Ļeņingradas Industriālā neklātienes institūta Rīgas filiālē (1952–1957). Pēc augstskolas beigšanas 1957. gadā I. Grosvalds pārgāja darbā uz Rīgas cementa un šifera rūpnīcu par vecāko inženieri – galvenā tehnologa vietnieku (1957–1964). Sākās viņa sadarbība ar prof. Jūliju Eiduku dolomīta romāncementa ražošanas problēmu risināšanā, kā arī Ilgara mūža lielā aizraušanās – rakstniecība. Līdz augstskolas beigšanai gan ir publicēti tikai 6 raksti dažādās avīzēs. Nākamajā piecgadē pēc augstskolas beigšanas prof. J. Eiduka vadībā jau top 4 zinātniski raksti, kā arī 4 raksti avīzēm. Bet 1964. gadā iznāk pirmā grāmata “No piramīdām līdz dzelzsbetonam”, kas veltīta silikātu rūpniecības attīstībai.

I. Grosvalda radošajā darbībā var izšķirt divus periodus. Pirmais ir no 1973. gada līdz 1987. gadam, kad vidēji katru gadu viņš publicē ap 17 zinātnes vēsturei veltītu rakstu. Šai laikā iznāk arī četras viņa grāmatas. Otrs raženākais periods ir no 1998. gada līdz 2007. gadam, kad tāpat vidēji katru gadu iznāk ap 17 rakstu, bet šajā periodā viņš ir autors vai līdzautors jau 6 grāmatām.

1964. gadā I. Grosvalds kļūst par Rīgas Industriālā politehnikuma (RIP) Ķīmijas nodaļas silikātu tehnoloģijas un papīra tehnoloģijas pasniedzēju. Sadarbība ar RIP un tā pēcteci Rīgas Valsts tehnikumu turpinājās līdz 2009. gadam.

Ilgvara Grosvalda sveicēji viņa 90 gadu jubilejā. Foto E. Lapsa.

1970. gadā I. Grosvalds sāka strādāt Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas fakultātes Silikātu tehnoloģijas katedras Rentģenpētījumu laboratorijā par vecāko inženieri.

1975. gadā viņš aizstāvēja tehnisko zinātņu kandidāta disertāciju “Javu saistvielu ražošanas un pielietošanas attīstība Latvijas PSR teritorijā”. Šo zinātņu kandidāta grādu 1993. gadā I. Grosvaldam nostrificēja par inženierzinātņu doktora grādu (*Dr. sc. ing.*).

1973. gadā pēc toreizējā Ķīmijas fakultātes dekāna profesora Imanta Meirovica (1930–2015) iniciatīvas organiskās ķīmijas profesora kabinetā nolēma izveidot prof. Gustava Vanaga (1891–1965) piemiņas muzeju. Tā iekārtošanā aktīvi piedalījās Ilgars Grosvalds. G. Vanaga memoriālo muzeju atklāja 1975. gada 27. maijā. Tas drīz pārtapa par RPI Ķīmijas fakultātes vēstures muzeju, bet 1983. gadā par Latvijas Ķīmijas vēstures muzeju. I. Grosvalds bija šī muzeja darbinieks no 1975. gada līdz 2009. gadam. Pēc tam līdz 2017. gadam viņš piedalās muzeja darbā sabiedriskā kārtā. I. Grosvalds ir vairāk nekā 700 darbu autors, no tiem 26 ir grāmatas.

1954. gadā ieguvis Latvijas PSR Ministru padomes prēmiju, 1994. gadā P. Valdena medaļu un prēmiju, 1997. gadā Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas goda locekļa diplomu. 1998. gadā Kultūras ministrija I. Grosvaldam piešķīra Latvijas restaurācijas vecmeistara sertifikātu, bet 2006. gadā viņš kļuva par Latvijas valsts emeritēto zinātnieku.

Diemžēl pēc 90 gadu sasniegšanas I. Grosvaldu sāka mocīt slimības, radošais potenciāls mazinājās, un 2019. gada 4. maijā viņš šķīrās no šīs pasaules. Noslēdzās radošā un darbīgā cilvēka mūžs.

VĒRES

Par I. Grosvaldu

1. *Inženierzinātņu doktors Ilgars Grosvalds. Biobibliogrāfija.* RTU ZB. Sast. I. Kravčinska. Rīga: RTU, 1997. 72 lpp.

2. Lielmežs J. Ķīmiķim un Latvijas zinātņu vēsturniekam Ilgaram Grosvaldam – 80. *Latv. ķīm. žurn.*, 2008, Nr. 1, 111.–112. lpp.
3. *Inženierzinātņu doktors Ilgars Grosvalds. Biobibliogrāfija.* Rīga: RTU, 2013. 130 lpp.

I. Grosvalda publicētie darbi (pēc 2012)

Grāmatas

2012

4. Polis J. Biobibliogrāfiskais apcerējums: S. Dzene, I. Grosvalds, I. Griņevičs. *Jānis Polis – adamtāna ķīmijas celmlauzis Latvijā (lat. un krievu val.). Biobibliogrāfija.* Sast. D. Ivbuļe u. c. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. 172 lpp.
5. Grosvalds I. *Grēviņu dzimta* [par Grēviņu, Valdmaņu-Spuru, Jankovsku, Kamparu un Grosvaldu atzariem]. Rīga: V. A. Ģeotelpiskā informācijas aģentūra, 2012. 201 lpp.

2013

6. Grosvalds I. *Inženierzinātņu doktors Ilgars Grosvalds. Biobibliogrāfija.* Rīga: Latvijas ķīmijas vēstures muzejs, Rīgas Tehniskā universitāte, 2013. 130 lpp.
7. Stradiņš J., Zigmunde A., Alksnis U., Grosvalds I. u. c. *Rīgas Tehniskās universitātes Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultāte – 150.* Rīga: RTU izdevn., 2013. 479 lpp.
8. Grosvalds I., Stradiņš J. *Profesors Dr. chem. Jūlijs Auškāps. Dzīve un darbs.* Sast. S. Ranka. Biobibliogr. red. J. Klebā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 19.–101. lpp.

2014

9. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I. *Latvijas ķīmijas vēstures muzejs (1975–2012).* Rīga: RTU, 2014. 111 lpp.
10. Grosvalds I. u. c. *Profesors Dr. chem. Mārtiņš Prīmanis. Dzīve un darbs.* Rīga: LU Bibliotēka, 2014. 223 lpp.
11. Bombiza I., Cinovska R., Rolands I., Grosvalds I., Vanaga D. *Rīgas Valsts tehnikums – 95.* Rīga: 2014. 223 lpp.
12. Grosvalde I., Grosvalds I. *Ar Latviju sirdī. Dzejas.* Rīga: RTU, 2014. 103 lpp.

2017

13. *Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā.* Redakcija: J. Briedis, L. Ribickis, I. Knēts, J. Stradiņš, I. Grosvalds u. c. Rīga: RTU, 2017. 672 lpp.

Zinātniskie raksti

2012

14. Grosvalds I., Bombiza I. Tehniskā izglītība Latvijā un Rīgas valsts tehnikums. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 19. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 33.–38. lpp.
15. Kukurs O., Millers T., Grosvalds I. Inženieris ķīmiķis un zinātnieks Alberts Vaivads. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 19. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 53.–60. lpp.
16. Grosvalds I., Griņevičs I. Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda locekle Marija Šimaņska. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 19. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 61.–67. lpp.
17. Alksnis U., Ruplis A., Grosvalds I. Fizikālķīmiķis Juris Balodis (1911–1990) dzīvē un darbā. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 19. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 77.–80. lpp.

18. Alksnis U., Grosvalds I. Cukura, cietes, spirta, alkoholisko dzērienu un alus ražošana Latvijā (1944–1990). No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 19. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 87.–91. lpp.
19. Grosvalds I., Lielmežs J. Jānis Paliepa – būvinženieris ar atnovalodnieka dzirksti. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 19. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 94.–95. lpp.
20. Alksnis U., Grosvalds I. Imants Groskaufmanis. Ādolfs Groskaufmanis – fizikālķīmiķis un kooperācijas organizētājs Latvijā. No: *LU Raksti. 780. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 36.–52. lpp.
21. Griņevičs I., Grosvalds I. *Polijas prezidenti un Latvija.* No: *LU Raksti. 780. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 100.–111. lpp.
22. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I. Medicīnas preparātu ražošana Latvijā (1844–1990). No: *LU Raksti. 780. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 112.–124. lpp.
23. Grosvalds I., Meirovics I., Alksnis U. Latvijas ķīmijas vēstures muzejs (2006–2010). No: *LU Raksti. 780. sēj.* Rīga: RTU, 2012, 125.–137. lpp.
24. [Grosvalds I.] *Latvijas ķīmijas vēstures muzejs. Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskās darbības pārskats.* Rīga: RTU, 2012, 430.–432. lpp.
25. Гриневич И. И., Гросвалд И. Я. *Выдающиеся поляки – выпускники Рижского политехнического института (1862–1918).* Рига–Рембате, МСУ, 2012, 68 с.
26. Alksnis U., Grosvalds I. Gumijas, ādu, laku, krāsu, plastmasu, tekstilmateriālu un sintētiskās šķiedras ražošana Latvijā (1944–1990). No: *RTU Zinātniskie raksti. Materiālzinātne un lietišķā ķīmija. 21. sēj.* Rīga: RTU, 2012.
27. Griņevičs I., Grosvalds I. *Latvijas zilā gov.* Rembate: SLU, 2012.

2013

28. Briedis J., Grosvalds I. Rīgas Tehniskās universitātes jaunie goda biedri. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 21. sēj.* Rīga: RTU, 2013, 40.–43. lpp.
29. Zigmunde A., Grosvalds I. Grēvinku dzimta un tās saistība ar Tērbatas universitāti un Rīgas Tehnisko universitāti. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 21. sēj.* Rīga: RTU, 2013, 53.–58. lpp.
30. Grosvalds I., Alksnis U. Latvijas Universitātes ķīmiķu mācību grāmatas analītiskajā, organiskajā ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā (1919–1944). No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 21. sēj.* Rīga: RTU, 2013, 74.–80. lpp.
31. Grosvalds I., Alksnis U. Latvijas Universitātes ķīmiķu mācību grāmatas neorganiskajā un fizikālajā ķīmijā (1919–1944). No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 21. sēj.* Rīga: RTU, 2013, 68.–73. lpp.
32. Grosvalds I., Alksnis U. Gumijas, ādas, laku, krāsu, plastmasu, tekstilmateriālu un sintētiskās šķiedras ražošana Latvijā (1944–1990). No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 21. sēj.* Rīga: RTU, 2013, 61.–65. lpp.
33. Grosvalds I., Griņevičs I. *Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas ķīmijas katedras pamatlīcējs Alfrēds Tauriņš.* Rembate–Liepāja, 2013. 20 lpp.
34. Grosvalds I. Šķetinot atmiņas par Jāni Stradiņu. Latvijas Zinātņu akadēmija. No: *Jucundi act. labores. Veltījums akadēmiķim Jānim Stradiņam 80. dzimšanas dienā.* Rīga: Zinātne, 2013, 160.–162. lpp.
35. Grosvalds I., Alksnis U. *Latvijas ķīmijas vēstures muzejs. Rīgas Tehniskās universitātes 2012. gada pārskats.* Rīga: RTU, 2013, 409.–410. lpp.

2014

36. Alksnis U., Grosvalds I. Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas fakultāte (1958–1990). No: *Zinātņu un augstskolu vēsture. 23. sēj.* Rīga: RTU, 2014, 9.–12. lpp.
37. Grosvalds I., Kukurs O. Ķīmijas profesors Augusts Kešāns. No: *Zinātņu un augstskolu vēsture. 23. sēj.* Rīga: RTU, 2014, 20.–25. lpp.
38. Grosvalds I., Berga I. Bioloģija Latvijas Universitātē (1919–1944). No: *LU Raksti. 800. sēj. Zinātņu vēsture un muzejniecība.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2014, 60–75. lpp.
39. Grosvalds I., Griņevičs I. Fitopatoloģijas iedibinātājs Latvijā profesors Maksis Eglītis (1892–1974). No: *LU Raksti. 800. sēj. Zinātņu vēsture un muzejniecība.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2014, 76–85. lpp.
40. Grosvalds I., Griņevičs I. Alfreds Tauriņš (1904–1986) no Latvijas Universitātes privātdocenta līdz Kanādas Karaliskās biedrības loceklim. No: *LU Raksti. 800. sēj. Zinātņu vēsture un muzejniecība.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2014, 86–98. lpp.
41. Grosvalds I. Akadēmiskā dzīve – zinātnei un tēvzemei. *Akadēmiskā Dzīve*, 2013/2014, Nr. 50, 3.–10., 147. lpp.
42. Grosvalds I., Alksnis U., Lēruma M. *Latvijas ķīmijas vēstures muzejs. Rīgas Tehniskās universitātes 2013. gada pārskats.* Rīga: RTU, 2014, 412.–413. lpp.
43. Grosvalds I., Griņevičs I. Latvijas sieviete ceļā uz augstāko izglītību un zinātnei. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A. daļa.* 88. sēj. Rīga: 2014, 53.–67. lpp.

2015

44. Grosvalds I., Alksnis U., Lēruma M. Profesora Jūlija Eiduka dzīve, darbs un personība. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 24. sēj.* Rīga: RTU, 2015, 35.–43. lpp.
45. Grosvalds I. Rīgas Valsts tehnikuma absolventi tautsaimniecībai, zinātnei un Tēvijai. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 24. sēj.* Rīga: RTU, 2015, 44.–53. lpp.
46. Berga I., Grosvalds I. Zinātņu vēsturniekam Uldim Alksnim – 80. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 24. sēj.* Rīga: RTU, 2015, 67.–69. lpp.
47. Grosvalds I. Brakšs Nikolajs. No: *Meža enciklopēdija. 2. sēj.* Rīga: Zelta Grauds, 2015, 212. lpp.
48. Ilgars Grosvalds. Autobiogrāfija. No: *Zinātne un mana dzīve. 2. sēj.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2015, 120.–151. lpp.
49. Jānis Polis (1938–2011). Jāņa Poļa atmiņas apkopojis Ilgars Grosvalds. No: *Zinātne un mana dzīve. 2. sēj.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2015, 316.–321. lpp.
50. Grosvalds I., Rudzītis M., Zabela A. Ģeoloģija Latvijas Universitātē (1919–1944). No: *LU Raksti. 809. sēj. Zinātņu vēsture un muzejniecība.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2015, 14.–46. lpp.
51. Lēruma M., Grosvalds I., Alksnis U. *Latvijas ķīmijas vēstures muzejs. Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskās darbības 2014. gada pārskats.* Rīga: RTU, 2015, 412.–413. lpp.
52. Zandis Spuris (1923–1998). Dzīves gājumu aprakstījis Ilgars Grosvalds. No: *Zinātne un mana dzīve. 2. sēj.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2015, 349.–352. lpp.

2016

53. Šperberga I., Grosvalds I. Rīgas porcelāns. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture. 26. sēj.* Rīga: RTU, 2016, 25.–35. lpp.

54. Grosvalds I. Inženieris ķīmiķis Miķelis Bružs un fizikālķīmiķis Boriss Bružs dzīvē un darbā. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture*. 26. sēj. Rīga: RTU, 2016, 36.–41. lpp.
55. Grosvalds I., Alksnis U. Stereokīmiķis profesors Oskars Lucs. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture*. 26. sēj. Rīga: RTU, 2016, 42.–47. lpp.
56. Grosvalds I. Rīgas Politehnikuma un Rīgas Politehniskā institūta (1886–1916) mācībspēku un audzēkņu devums elektrotehnikā. No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture*. 26. sēj. Rīga: RTU, 2016, 48.–51. lpp.
57. Grosvalds I., Alksnis U., Berga I. Latvijas ķīmijas vēstures muzejs (2011–2019). No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture*. 26. sēj. Rīga: RTU, 2016, 52.–57. lpp.
58. Grosvalds I., Alksnis U. Profesors Imants Meirovics (1930.11.06.–2015.24.09.). No: *RTU Zinātniskie raksti. Humanitārās un sociālās zinātnes. Zinātņu un augstskolu vēsture*. 26. sēj. Rīga: RTU, 2016, 61.–63. lpp.

2017

59. Grosvalds I. Latvijas sievietes izglītībā un zinātnē (1860–1944). *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa. Sociālās un humanitārās zinātnes*, Nr. 2 (71). Rīga: 2017, 14.–27. lpp.
60. Grosvalds I. Fricis Ceplis (24.12.1917.–03.06.2017.). *Inženierzinātņu un augstskolu vēsture*, 1. sēj. Rīga: RTU, 2017, 154.–156. lpp.
61. Grosvalds I. Uldis Jānis Sedmalis (22.05.1933.–22.05.2017.). *Inženierzinātņu un augstskolu vēsture*. 1. sēj. Rīga: RTU, 2017, 157.–159. lpp.
62. Grosvalds I. Latvijas sievietes rakstniecībā (1860.–1941.). *Akadēmiskā Dzīve*, 2017/2018, 102.–111. lpp.
63. Alksnis U., Grosvalds I. Profesors Aleksandrs Janeks. No: *LU Raksti*. 815. sēj. *Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2017, 13.–27. lpp.
64. Grosvalds I., Berga I. Profesors Eduards Svirlovskis – farmakozinātnes pamatlicējs Latvijā. No: *LU Raksti*. 815. sēj. *Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2017, 62.–76. lpp.
65. Grosvalds I., Rudzītis M., Zabela A. Profesors Boriss Popovs un viņa mineraloģijas un petrogrāfijas skola Latvijas Universitātē. No: *LU Raksti*. 815. sēj. *Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2017, 77.–102. lpp.

Informatīvie un populārzinātniskie raksti

2011

66. Нахимичили. Латвийские женщины-химики создали противогаз и фурацилин, теорию коррозии металлов и биотопливо из рапсового масла. И. Гриневич, И. Гросвалд. Подписал К. Худенко. *Суббота*, 2012, № 45 (905), с. 12–13.
67. Памяти выдающегося ученого [о П. Вальден]. И. Гриневич, И. Гросвалд. *Вестни сегодня*, 22 сент. 2011, № 78.

2012

68. Grosvalds I., Lielmežs J. Būvinženieris ar etnovalodnieka dzirksti [Jānis Palieps]. *Universitas*, 2012, Nr. 103, 21. lpp.

2013

69. Grinevičs I., Grosvalds I. Remantadīna izgudrotāja novadniekam Jānim Polim – 75. *Zemgales Ziņas*, 2013, 11. jūn., 16. jūl.
70. Гриневич И., Гросвалд И. Изобретения ремантадина – 75. *Новая газета*, 20 июня 2013.